

Світовий досвід здійснення інноваційних перетворень в економіці дає змогу виокремити основні підходи щодо їх реалізації, визначити базові передумови, а також переваги й недоліки від застосування кожного з них.

Основні підходи до реалізації інноваційної політики:

1. Залучення сучасних технологій із-за кордону.

2. Об'єднання зусиль держави й бізнесу в напрямі фінансового забезпечення розвитку власної бази наукових досліджень, що передбачає впровадження нових і вдосконалення існуючих технологій з використанням власних науково-технічних і виробничих можливостей на основі принципів державно-приватного партнерства в таких сферах:

- фінансовій (шляхом створення венчурних та інших фондів спільного інвестування);
- науковій (формування технологічних і наукових парків);
- регіональної економіки (у формі інноваційних кластерів);
- соціальній (разом з формуванням виробничої інфраструктури та забезпеченням розвитку базових технологій, за що традиційно відповідає держава).

3. Розбудова переважно інституційного середовища всередині країни. Створені інститути інноваційного розвитку зосереджуються на залученні й розміщенні в національній економіці фінансового, людського, техніко-технологічного капіталу з-за кордону.

Для стимулювання розбудови інституційного середовища застосовують ряд механізмів, зокрема такі податкові преференції:

- податковий дослідницький кредит, прискорена амортизація;
- звільнення (повне, часткове) від податку на матеріальну вигоду від продажу акцій (Австрія, Данія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Португалія, Іспанія, Велика Британія, США);
- податкові знижки (або знижені відсоткові ставки) із суми прибуткового податку для наукових співробітників (Бельгія, Фінляндія);
- податковий кредит на інвестиції (Португалія);
- податковий зарплатний дослідницький кредит (Голландія);
- зменшення оподаткованого прибутку на частину суми заробітної плати іноземних наукових працівників (Швеція);
- звільнення від податку на прибуток (або зменшення його ставки) науково-дослідних асоціацій (Велика Британія);
- зменшення ставки податку на прибуток економічними суб'єктами, які розробляють і впроваджують нові технологічні процеси (Люксембург);
- зменшення суми податку на прибуток на величину (повну) витрат,

пов'язаних із придбанням ноу-хау (Ірландія);

- звільнення від податкового навантаження господарських операцій, пов'язаних з виплатою роялті, а також від виплат за патенти (Ірландія);

- зменшення обсягу податкових зобов'язань для суб'єктів, що фінансують науково-дослідні роботи в університетах та інших дослідницьких установах (Велика Британія);

- зменшення суми податку на прибуток на 100-відсотковий обсяг інвестицій у НДДКР (Греція);

- зменшення суми податку на прибуток на величину витрат, що є добровільними жертвами науково-дослідним організаціям (Франція);

- зменшення суми податку на прибуток на частину обсягу інвестицій, освоєних у сфері НДДКР (Бельгія).

4. Формування системи фіскальних і фінансово-економічних преференцій з метою створення найбільш привабливої платформи для ведення інноваційного бізнесу в регіоні.

Для оцінки ефективності й визначення доцільності застосування зазначених підходів у вітчизняних умовах розглянемо кожен з них детальніше.

Залучення сучасних технологій із-за кордону.

Опис підходу. Державна політика залучення сучасних технологій орієнтована на широке впровадження сучасних технологічних процесів, поступовий перехід до застосування передових технологій, формування економіки з домінуванням п'ятого та шостого технологічного укладу.

Політика залучення сучасних технологій за наявності необхідних передумов дає змогу країні скоротити економічне відставання та стимулювати прогресивний розвиток у майбутньому.

Міжнародний досвід реалізації окремих напрямів підходу.

Китай. Завдяки втіленню державної політики впровадження сучасних технологій упродовж 1985–1998 рр. країні вдалося ввійти до складу 25 держав – світових лідерів у сфері високотехнологічного експорту.

Істотний вплив на науково-технічний розвиток Китаю справило активне залучення в інноваційну діяльність зарубіжних технологій шляхом направлення національних кадрів за кордон на навчання. Таким чином щороку здобувають освіту понад 50 тис. громадян КНР. Уряд також запрошує іноземних фахівців науково-технічного профілю (тільки у 2010 р. було залучено понад 500 тис. осіб). На сьогодні в Китаї експорт високотехнологічної продукції значно перевищує її імпорт.

Ізраїль. Однією з передумов досягнення високих темпів економічного зростання країни стало залучення інноваційних розробок із-за кордону.

Застосування такого підходу в межах державної науково-технічної політики дало змогу Ізраїлю вже в середині 80-х років ХХ ст. стати на шлях інноваційного розвитку й поступово перетворитися на експортера результатів власних наукових досліджень: у 2005 р. прийнято закон про НДДКР, яким дозволено передавати за кордон ноу-хау, отримані в результаті досліджень, фінансованих з державного бюджету.

Індія. Формування інноваційної системи на першому етапі відбувалося шляхом залучення імпортової техніки й технологій, однак поступово посилювалася державна підтримка власних наукових досліджень і розробок.

У 1991 р. уряд країни спробував проводити нову політику, яка передбачала скорочення державних видатків на науку та перехід її на ринкове фінансування. У зв'язку з тим, що такі дії призвели до зниження темпів розвитку науки та нових технологій, цю практику визнали невдалою й відновили бюджетне фінансування. Наступним кроком у формуванні інноваційної системи та науково-технічному розвитку Індії було визначення пріоритетного напрямку – інформаційних технологій. Цілеспрямована політика з розвитку найвагомішого сектору інноваційної системи сприяла створенню нових робочих місць для висококваліфікованих фахівців, запобіганню «відпливу мозку», розбудові інноваційної інфраструктури, удосконаленню нормативно-правової бази, у результаті чого країна перейшла від імпорту технологій до експорту програмного забезпечення. На сьогодні в Індії діє понад 45 технопарків, у яких виробляють 80 % продукції ІТ-сфери, що йде на експорт.

Досвід Індії – це яскравий приклад того, як за допомогою зваженої та скоординованої політики залучення іноземних технологій країна може перетворитися на провідного експортера результатів власних наукових досліджень.

Південна Корея. Як і в Індії, модернізація економіки в Південній Кореї на початковому етапі передбачала запозичення зарубіжних технологій, однак поступово відбувся перехід до власного високотехнологічного виробництва. Першим кроком у цьому напрямі була масова закупівля закордонних верстатів і агрегатів, що супроводжувалася придбанням прав на використання технологічних процесів. Потреба в них зростала з кожним роком. Відповідно, збільшувалися й відрахування на оплату як самої техніки, так і know-how технологій. Усього протягом 1962–1982 рр. між Південною Кореєю та технологічно розвинутими державами було укладено 2281 угоду щодо придбання технічних know-how, що в грошовому еквіваленті становило 47,7 % від суми прямих інвестицій за той самий період. З метою залучення нових технологій у країні створено Консультаційний центр, який оцінює

перспективи та наслідки впровадження тих чи інших технологій, визначає доцільність розвитку відповідних галузей. Завдяки такій політиці Південній Кореї вдалося не тільки швидко подолати технологічне відставання, але й стати одним з найбільших експортерів високотехнологічної продукції.

Індонезія. Уряд Республіки Індонезія поставив перед собою першорядне завдання – вийти на якісно вищий рівень науково-технічного розвитку. Незважаючи на нестачу висококваліфікованих фахівців і фінансових ресурсів на НДДКР, керівництво країни, розуміючи критичну необхідність інноваційних зрушень в економіці, активно переймає досвід створення технопарків, промислових парків, спеціальних економічних зон, з акцентом на розвитку високотехнологічних виробництв і науково-технічних досліджень. Необхідність реалізації політики залучення закордонних технологій зумовлена проблемами, з якими стикається країна. Це, насамперед, обмежений доступ до інформації та нестача прикладних технологій. Саме тому нині Індонезія активно засвоює відповідний зарубіжний досвід.

Загалом для країн, що не є лідерами інноваційного розвитку, але прагнуть покращити свої конкурентні позиції на глобальному ринку, як-от України, Казахстану, Білорусі та ін., основним фактором успішного розвитку інноваційної сфери є активне міжнародне співробітництво, запозичення технологій і реалізація державної інноваційної політики.

Залучення та подальше вдосконалення сучасних технологій можна назвати одним з найважливіших чинників, які зумовили появу нових індустріальних країн.

Переваги підходу. Він дає змогу:

- мінімізувати фінансові витрати держави на етапі здійснення фундаментальних досліджень;
- зберігати мінімально необхідний рівень оновлення техніко-технологічної бази виробництва;
- брати активну участь у міжнародному обміні технікою та технологіями.

Недоліки підходу. Імовірними негативними наслідками його застосування можуть стати:

- уповільнення розвитку власної фундаментальної науки;
- чисельне скорочення наукових кадрів, еміграція висококваліфікованих фахівців;
- відсутність удосконалення нових технологій може спричинити скорочення обсягу і зниження якісного рівня інноваційної діяльності.

Передумови для застосування підходу. Для отримання позитивного

ефекту від реалізації державної політики залучення сучасних технологій насамперед необхідно:

- створити спеціалізований орган для оцінювання технологій;
- оновити матеріально-технічну базу наукових установ і виробничі потужності вітчизняних підприємств, забезпечити процес відтворення придбаних технологій на найвищому технологічному рівні;
- диверсифікувати джерела залучення нових технологій;
- створити фонд фінансової і технічної допомоги підприємствам, які розгортають нову для національного ринку технологічну діяльність; заохочувати впровадження малими і середніми фірмами нових зарубіжних технологій;
- постачальник закордонних технологій має забезпечити підготовку відповідних технічних кадрів;
- поетапно перейти до високотехнологічного виробництва через освоєння за допомогою зарубіжної технології випуску продукції, яку не виробляють в Україні, а також нових високотехнологічних виробів і вихід з ними на зовнішній ринок; технологічне оновлення пріоритетних галузей вітчизняної промисловості.

Оцінка доцільності застосування підходу. Розглянутий підхід може бути запроваджений як доповнення до комплексу заходів з розбудови інноваційної економіки. Оскільки ймовірні наслідки реалізації політики залучення сучасних технологій із-за кордону можуть бути як позитивними, так і негативними, завдання держави – мінімізувати негативні наслідки (*Одотюк І., Фащевська О., Щегель С. Сучасна інноваційна політика України: передумови, основні підходи та напрями реформування // Вісн. НАН України. – 2012. – № 7. – С. 33–40*).